UNDERVISNINGS
MINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Dansk A

Studentereksamen

Gammel ordning

Digital eksamensopgave med adgang til internettet

Fredag den 25. maj 2018
kl. 09.00-14.00

gl-1stx181-DANn/A-25052018

Indhold

Side

Opgaver 3

Tekster:

1. *Historien om Danmark: Vikingetiden* 4

2. Jacob Skyggebjerg: *Vi ses på Mars, når klimaet går amok og lokummet eksploderer* 5

3. Klaus Rothstein: *De er vrede* 8

4. Troels Holm: *Neoliberalismens sprog sender os lige lukt i galskaben* 10

5. Svana Jakobsdóttir: *Svømning* 13

Vejledning

Vejledning specielt til dette opgavesæt
Dette opgavesæt indeholder 5 opgaver med tilhørende tekster. Opgaveformuleringerne og de trykte tekster findes i opgavehæftet. På cd´en er opgaver og tekstmateriale anbragt sammen og nummereret på samme måde som i hæftet.

Du skal besvare én af opgaverne.
Brug opgavens titel som overskrift for din besvarelse.

Kildeoplysninger
Oplysninger om kilderne til de enkelte tekster findes i teksternes manchetter på opgavesiderne.

Henvisninger til video- og lydklip
Du kan henvise til dele af video- og lydklip f.eks. ved at angive afspillerens minut- og sekundtal for henholdsvis starten og afslutningen af den del af en tekst, du benytter.

Ortografi og tegnsætning følger originalerne. Trykfejl er dog rettet.

Opgaver

Du skal besvare én af opgaverne 1 - 5. Brug opgavens titel som overskrift for din besvarelse.

1 **Danmarkshistorien**
Skriv en analyserende artikel om *Historien om Danmark: Vikingetiden.*
Din artikel skal indeholde en analyse og fortolkning af *Historien om Danmark: Vikingetiden* (tekst 1). Du skal bl.a. fokusere på brugen af filmiske virkemidler og på, hvordan danmarkshistorien iscenesættes.
Giv en perspektivering til andre filmiske fremstillinger af historien (dokumentariske eller fiktive).

I denne opgave *kan* du anvende materiale fra internettet.

2 **Klimadebatten i dag**
Skriv en kronik om klimadebatten i dag.
Din kronik skal indeholde en redegørelse for synspunkterne og en karakteristik af argumentationsformen i *Vi ses på Mars, når klimaet går amok og lokummet eksploderer* (tekst 2).
Diskuter synspunkterne.

I denne opgave *skal* du anvende materiale fra internettet.

3 **Vrede i litteraturen**
Skriv et essay om vrede i litteraturen.
Dit essay skal tage udgangspunkt i *De er vrede* (tekst 3) og undersøge sammenhængen mellem vrede i litteraturen og tiden, litteraturen er skrevet i.
Inddrag eksempler. Du må gerne inddrage andre kunstformer.

I denne opgave *kan* du anvende materiale fra internettet.

4 **Sprogets betydning for vores virkelighedsopfattelse**
Skriv en kronik om sprogets betydning for vores virkelighedsopfattelse.
Din kronik skal indeholde en redegørelse for synspunkterne og en karakteristik af argumentationsformen i *Neoliberalismens sprog sender os lige lukt i galskaben* (tekst 4).
Diskuter synspunkterne.

I denne opgave *skal* du anvende materiale fra internettet.

5 **Svømning**
Skriv en analyserende artikel om *Svømning.*
Din artikel skal indeholde en analyse og fortolkning af *Svømning* (tekst 5).
Du skal bl.a. fokusere på tekstens fortællerforhold og på fremstillingen af pigens udvikling.
Giv en perspektivering til genre eller tema.

I denne opgave *kan* du anvende materiale fra internettet.

1. Historien om Danmark: Vikingetiden

Programmet er tilrettelagt og instrueret af Thomas Roger Henrichsen (f. 1966) og Louise A. Jappe (f. 1974) og produceret af DR.
Uddraget er programmets begyndelse (00:00-06:56). Hele programmet varer 58 minutter. Programmet blev sendt på DR1 den 12. juli 2017.

Denne tekst findes kun på cd-rommen

Screendump fra *Historien om Danmark: Vikingetiden.*

2. Jacob Skyggebjerg:
Vi ses på Mars, når klimaet går amok og lokummet eksploderer

Teksten er fra Politiken den 21. maj 2017.
Jacob Skyggebjerg (f. 1985), forfatter og debattør.

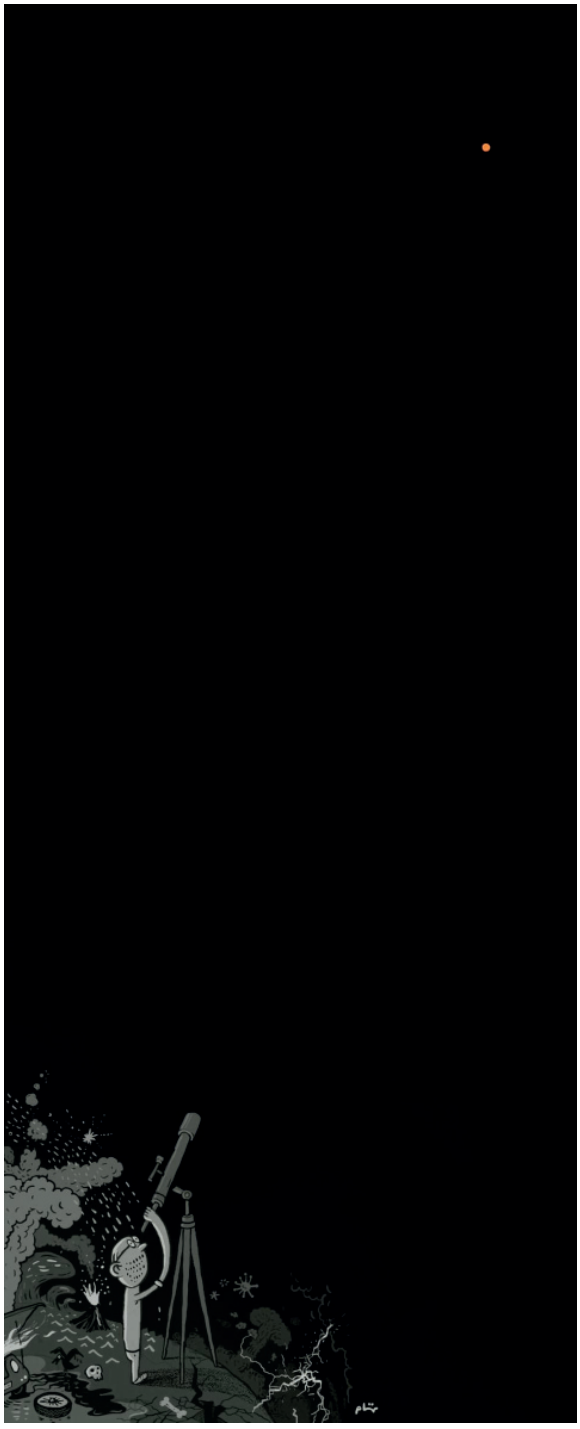

Apokalypsen er over os. Der er ingen fremtid, og fortiden vil også forsvinde. Det ved vi alle sammen godt, men vi gider sgu ikke gøre noget ved det. Det er for besværligt. Jaja, klap lige hesten, lad os nu se, om det går så galt, siger vi og gør os det mere mageligt, skåler lidt i bobler og snakker lidt om vejret.

Det er hovedsagelig økonomi, det handler om: Vi kan ikke stille om, siger vi. Det vil være katastrofalt for økonomien. Men hvis man er ved at dø af forædthed, og lægen siger, man skal dø i morgen, hvis ikke man stopper, så kan man også godt stoppe – bum. Man siger jo ikke: Ahr, jeg bliver da nødt til at skære langsomt ned.

Men hvad fanden – det er jo allerede samstemmigt og begejstret besluttet, at vi bare skrider til Mars, når lokummet eksploderer – for menneskeheden skal overleve, koste hvad det koste vil. Gud forbyde, at vi skulle stå til ansvar for vore gerninger! Og hvor henrivende bliver det ikke også, når den dag oprinder, hvor vi kan slå os ned i en lille grå kapsel til et liv, hvor naturen intet længere er for os andet end noget, vi må beskytte os imod hvert vågne såvel som sovende sekund. En ugæstfri rød planet – en ørken – hvor vi alle kan 'leve' i fuldkommen afhængighed af og underkastelse for tek-

nologien. Meget bedre end at kunne gå i skoven, gå på stranden, gå i teateret, se solopgange, se på fugle, se på snefnug. Bare et liv, der udelukkende handler om at holde sig i live. Kunstig luft, kunstigt vand – alting kunstigt. Herligt!

Jeg er klar over, at sådanne udmeldinger er bad business[1]. Jeg er klar over, at man vil bede mig holde kæft og sige, at jeg skal se at komme i sommerhumør.

Som statsministeren proklamerede for nylig i et af sine muntre facebookopslag, som han kalder for »dagens gode nyhed«, hvor han pralede af den forfærdeligt ambitiøse beslutning om at holde igen på afgiftsstigninger på elbiler, indtil de næste 5.000 enheder er på vejene (det første, han gjorde, da han 'fik nøglerne igen', var at fjerne afgiftsfritagelsen på elbiler og bringe salget fuldkommen til standsning – men det kunne et lille pjok jo ikke vide ville ske, det er jo menneskeligt at fejle – og hvem tør bilde sig ind at kunne forudse fremtiden). Nu mangler vi bare noget sol og varme. Smileyface.

Hurra for demokratiet – den bedste styreform, 'vi' har kunnet komme i tanker om, og som nu har sørget for, at en hjerneskadet tumling er blevet indsat som verdens mægtigste menneske. Hurra for en hel verden, der kaster sig på knæ for hans vilje og skriger med på hans kæmpestore 'FUCK YOU' til Moder Natur.

Bevares, man må jo føje USA, der har gigantiske våbenarsenaler rettet mod alle i verden, har man sit liv kært. Det er igen denne tanketomme idé om, at det er bedre at være i live end at være død – uagtet hvor gennemelendigt og slet et liv, der er tale om.

Og her nærmer vi os problemet og dets løsning: Politisk vilje. Politisk rygrad. At sørge for, at der bliver gjort det, der er brug for, også når befolkningen knyr[2] – så må man arbejde på at opelske en bevidsthed om det, der er nødvendigt: At det er det bedste for befolkningen selv. At det er livsnødvendigt. Og ikke bare rette ind efter, hvad pøbelen galper[3] om, fordi det eneste, man er i politik for, er magt og prestige og skægge flyveture.

Når en politiker endelig lægger an til at tage virkeligheden seriøst – forsigtigt prøver at foreslå nogle ændringer i dagligdagen, der kan skabe lidt lys i mørket og være en begyndelse til nogle egentlige ændringer – peger man ad ham i flok og kalder ham klovn.

Man fester videre – i den samme ulykkelige jagen efter to minutters ekstase i den materialistiske forsumpelses konstante selvfornedrelse. Man fejrer nytår, man holder jul, man synger sange om sammenhold og kærlighed. Men der er intet sammenhold, der er ingen kærlighed, og der er absolut intet at fejre.

Nej. Så er det straks mere bekvemt med Liberal Alliances Carsten Bach[4], der insisterer på at tale om »klimasvingninger« frem for klimaændringer – eller, som vi, os alle sammen – samstemmigt burde kalde det: klimadestruktion.

'Klimasvingninger', smiler Carsten Bach, han er i sin gode demokratiske ret til det, mens storbyer oversvømmes, hele lande drives på flugt fra tørke, og isbjørnene æder deres egne unger. Isen smelter i Sibirien og miltbrandbakterier og andre

---

1 *bad business*: skidt for forretningen; økonomien.
2 *knyr*: beklager sig.
3 *galper*: råber op.
4 *Carsten Bach*: (f. 1975), medlem af Folketinget, Liberal Alliance.

sygdomme vrimler frem af deres dvale – reaktionen: forretningsmuligheder i det snart isfrie område. Smileyface.

Forskere har påvist, at disse naturlige 'klimasvingninger' sker 170 gange hurtigere med menneskelig påvirkning, og det er bare fakta i dag. Hvordan mon det ser ud i 2100, når planetens befolkning tæller 11 milliarder mennesker?

Løkke[5] med flere kan lægge så mange folkelige videoer og 'dagens gode nyhed' på Facebook, som de vil, Støjberg[6] kan stopfodre sig selv og sine vælgere med konditorlækkerier[7], og Anders Samuelsen[8] kan forføre den yngste generation af vælgere med bottleflip[9] og en nobel Audi i baggrunden – de kan fornægte virkeligheden, alle aspekter af virkeligheden, alt det, de vil. Det har klimaet ikke tænkt sig at tage hensyn til.

Dagligt erfarer vi, at forskere, som i øvrigt får besked på at holde kæft og lade være med at ødelægge den gode stemning, må sætte datoen for dommedag og *point of no return* endnu nærmere – fra 1.000 år, til 100 år, til?... Hvad mon der venter os i morgen? Hvad mon der ville blive meldt ud, hvis forskere fik frit lejde?

Mit bud er, at ingen kan forudsige den eksponentialitet, som katastroferne ser ud til at tage til med. Kun kan vi være sikre på, at klimaet vil te sig nådesløst. Baljen er for længst flydt over, nu fosser vandet bare stærkere og stærkere. Klimaet tager ikke hensyn til, om det er søndag, om I har tømmermænd, om bedstemor ligger for døden. Det tager ikke hensyn til, om bedstemor kan løbe som en hest. Du kan ikke stikke af fra klimaet i din Porsche.

Vi ses på Mars – til et ynkeligt liv som bakterie i et økosystem, hvor vi ikke har hjemme. Hurra! Hurra! Hurra!

---

[5] *Løkke*: Lars Løkke Rasmussen (f. 1964), medlem af Folketinget, Venstre, statsminister.
[6] *Inger Støjberg*: (f. 1973), Medlem af Folketinget, Venstre, udlændinge- og integrationsminister.
[7] *konditorlækkerier*: henvisning til, at Inger Støjberg i marts 2017 lagde et billede af sig selv på Facebook, hvor hun fremviser en kage for at fejre, at der sket en række stramninger i udlændingepolitikken.
[8] *Anders Samuelsen*: (f. 1967), medlem af Folketinget, Liberal Alliance, udenrigsminister.
[9] *bottleflip*: henvisning til, at Anders Samuelsen i oktober 2016 lagde et filmklip med sig selv på Facebook, hvor han demonstrerer, at han flere gange kan kaste en halvfyldt vandflaske, så den lander med bunden nedad.

3. Klaus Rothstein: De er vrede

Teksten er fra Weekendavisen den 16. juni 2017.
Klaus Rothstein (f. 1964), litteraturkritiker og kommentator.

Det kan godt være, at sorg klædte Elektra[1], men vrede klæder Lone. *Det er et jeg der taler (Regnskabets time)* af Lone Aburas[2] er en eruption[3] af stærke og stolte ord, der befæster en lille, befriende tendens til *vrede* i moderne dansk kvindelitteratur (er der egentlig stadig noget, der hedder *kvinde*litteratur?).

Det begyndte med Christina Hagens[4] *White Girl* i 2012 og fortsatte med Maja Lee Langvads[5] *Hun er vred. Et vidnesbyrd om transnational adoption* i 2014. Så vendte *White Girl* tilbage for nylig med en to'er, og nu slutter Lone Aburas sig til vredeskoret med sin aggressivt indignerede enetale, frækt genrebetegnet som *agitprop*, altså agitationspropaganda, som i de gode, gamle Sovjet-dage.[6]

Det er en interessant verdensvendt vrede, vi møder hos de tre forfattere. Tre forskellige vredestyper, tre forskellige litterære stemmer, tre forskellige projekter, men dog beslægtede. På hver sin måde skriver de om store identitetspolitiske spørgsmål: Maja Lee Langvads meget privat-personlige og erkendelsesskabende kritiske gennemsøgning af det adopterede menneske, Christina Hagens og den vrede Hvide Piges opgør med al politisk pænhed, uanset om den udspringer af den ene eller den anden fløj (det er en umiskendelig værdi ved White Girl, at hun udpeger floskuløs[7] politisk korrekthed hos dem, der slår sig op på at være alt andet, end netop korrekte; antikorrektheden er jo for mange år siden blevet en parallelkorrekthed), og Lone Aburas' indædte opgør med opgøret med den politiske korrekthed, hvor hun påpeger og hudfletter diskriminationens og fordommenes realitet.

Hvis ikke de var kvinder, kunne man kalde de tre forfattere nutidens svar på 1950ernes *angry young men* i engelsk litteratur og dramatik. Under alle omstændigheder kunne *Encyklopædiens* beskrivelse af John Osborne, John Wain, John Braine, Allan Sillitoe og Kingsley Amis[8] sagtens lyde som et signalement af Hagen, Langvad og Aburas: De vrænger ad vedtagne værdier og traditioner. De repræsenterer et spredt socialt opgør og udtrykker frustrationen og vreden, både i realistisk og satirisk form, snarere end en fokuseret social kritik.

Vrede unge kvinder, kan vi ikke kalde dem, desværre, for de tre forfattere er født i 1979-80, så de *er* ude over den første ungdom. Det lyder bare ikke lige så fedt at sige »vrede kvinder i deres bedste alder«. Men det er det, de er. Kvinder på vej ind i de midaldrende år. Deres vrede er ikke ungdommeligt oprørsk, men erfaren og ansvarsbevidst, og deres litterære metoder er mangfoldige: Den ene skriver

---

1 *Elektra*: figur i den græske mytologi og tragediedigtning, hvis liv og skæbne nyfortolkedes af dramatikeren Eugene O'Neill i teaterproduktionen *Sorg klæder Elektra* (*Mourning becomes Elektra*), 1931.
2 *Lone Aburas*: (f. 1979), dansk forfatter.
3 *eruption*: pludseligt udbrud.
4 *Christina Hagen*: (f. 1980), dansk forfatter.
5 *Maja Lee Langvad*: (f. 1980), dansk forfatter.
6 *som i de gode, gamle Sovjet-dage*: (ironisk) reference til den ofte meget propagandistiske kunst, der blev produceret på den yderste venstrefløj, mens Sovjetunionen stadig eksisterede (1922-1991).
7 *floskuløs*: præget af floskler.
8 *John Osborne, John Wain, John Braine, Allan Sillitoe og Kingsley Amis*: engelske forfattere, der i 1950'erne skrev romaner og skuespil. Fælles for deres kunst var, at den vredt og desillusioneret kritiserede det engelske samfund.

vidnesbyrd, den anden skriver *agitprop*, altså tekster der uden fiktionens fernis melder sig ind i en konkret, politisk debat. Den tredje, Christina Hagen, lægger kaudervælske[9] digte/prosatekster i munden på en *white trash-tøs*. Men selv den temperamentsfulde, idiosynkratiske White Girl må se sin egen forfatter citeret i Politiken for, at de blodspor, der er trukket hen over siderne på bogens håndskrevne tekster, er en reaktion mod den flygtningepolitik, der slår mennesker ihjel. Det er unægtelig en vred handling.

Vreden har altid været i litteraturen, fordi den altid har været i verden. »Vreden, gudinde, besyng« som det lyder i første strofe af *Iliaden*.[10] Men vreden er ikke nødvendigvis en fin følelse. Vreden skal, er vi opdraget til, tøjles og reformuleres til noget mere besindigt og konstruktivt, måske til en mindre uartikuleret *bekymring*.

At vreden ulmer, kan man se flere steder i den litteratur, der udspringer af kriserne: klimakrisen, finanskrisen, integrationskrisen, socialkrisen, migrationskrisen. Forfatterne er vrede over manglende løsninger og udebleven politisk handling. Lars Skinnebach[11] skrev aktivistisk økopoesi om vores rovdrift på ressourcerne, Yahya Hassan[12] sparkede en port op med sine råbende CAPS LOCK-digte, Peder Frederik Jensens[13] *Skullfucking* radikaliserede en uartikuleret spredehaglsvrede, og Peter-Clement Woetmanns[14] flygtningekriselangdigt *Bag kysten, bakkerne* var en sørgesang med betydelig indignation.

Vreden har altså mange fremtrædelsesformer i den danske samtidslitteratur. Christina Hagens digte, Maja Lee Langvads vidnesbyrd og Lone Aburas' agitation har været vigtig læsning for mig, fordi de (i modsætning til mange andre og især yngre kvindelige forfattere, hvis horisont stopper ved egen næsetip og navle) bringer vreden i produktion over for en politisk virkelighed, ikke bare en personlig smerte. De er ikke *rebels without a cause*, men kritikere med specifikke sager på hjerte: vores tiltro til egen godhed og dermed følgende blindhed over for adoptionens problemer, den politiske korrektheds Janushoved[15] og endelig racismens og intolerancens realitet.

Hun er vred, White Girl 2 og *Det er et jeg der taler* udgør en »Vredens trilogi«, som man med fordel kan læse i forlængelse af hinanden. Her bliver ens vanefore-stillinger kvalificeret sagt imod af forfattere, der diagnosticerer tidsånd og udtrykker skarp kulturkritik. Sådan ser politisk litteratur ud i dag. Velkommen til velskrevet vrede.

---

[9] *kaudervælske*: adjektiv, der beskriver uforståeligt vrøvlesprog.
[10] *Iliaden*: græsk fortællende digt (epos) tillagt Homer, formentlig fra kort før 700 f.Kr.
[11] *Lars Skinnebach*: (f. 1973), dansk forfatter.
[12] *Yahya Hassan*: (f. 1995), dansk forfatter.
[13] *Peder Frederik Jensen*: (f. 1978), dansk forfatter.
[14] *Peter-Clement Woetmann*: (f. 1985), dansk forfatter.
[15] *Janushoved*: hoved med to ansigter, der vender i hver sin retning. Ofte brugt som symbol på, at noget har flere sider, egenskaber el. lign.

4. Troels Holm:
Neoliberalismens sprog sender os lige lukt i galskaben

Teksten er fra Information den 16. november 2016.
Troels Holm (f. 1949), pensioneret biolog og underviser.

Neoliberalismen[1] isolerer os fra hinanden, fornægter vores sociale behov og skaber ensomhed i en sådan grad, at det i mange tilfælde slår over i fortvivlelse, depression og psykisk lidelse. Sådan lød budskabet i George Monbiots[2] skarpe og præcise indlæg »Neoliberalismen producerer ensomhed« i Information den 1. november, 2016.

Men neoliberalismen producerer ikke kun isolation og ensomhed, men også tvivl, forvirring og virkelighedsfornægtelse. Det er, som om selve vores virkelighedsopfattelse, vores evne til at skelne mellem sandt og falsk, er i fare for at blive undermineret og fordrejet af den pengefikserede tankegang, som neoliberalismen systematisk breder ud over den politiske debat, mediernes dagsordener og dagligsproget.

Penge, især i form af kapital, besidder en forvirrende dobbelthed. I den kapitalistiske økonomi bliver penge både betalingsmiddel og vare. Både værktøj og værdi.

Det påstås godt nok bestandigt, at pengene og profitten kun er vigtige, fordi de skal bruges til at skabe det gode liv for os alle. Men når det kommer til handling og praksis, munder det altid ud i, at det, som er vigtigst at måle og opnå, er den økonomiske vækst. Resten må vente til bagefter.

Men problemet er, at pengenes værdi ikke er særlig konkret. Det er en abstraktion. Penge er løfter. De er en forventning om fremtidig værdi. De har ingen brugsværdi i sig selv, men kan bruges til at skaffe alle mulige goder. Deres sociale og etiske værdi går op og ned, afhængigt af hvad vi vælger at bruge dem til: omsorg i børnehaver, pleje på hospitaler, naturbeskyttelse, sprøjtemidler, jagerfly, luksusbiler.

Så længe vi begrænser os til kun at se på de nøgne tal for pengene, findes der ikke noget godt eller ondt, intet rigtigt eller forkert, kun objektive tal. I tallene på bundlinjen flyder rigtigt og forkert sammen til en moralsk indifferent størrelse uden kvalitativ værdi. Det ender med, at det er selve størrelsen, der er værdien.

Ved kun at tale om økonomisk vækst og BNP[3] kan magthaverne snakke sig uden om de besværlige, men vigtige diskussioner af, hvad vi betragter som værdifuldt, og hvad vi betragter som overflødigt eller direkte forkasteligt.

Især kan man slippe for den pinlige drøftelse af, hvordan vi kunne skabe et indlysende bedre samfund ved at fordele en lidt større del af de svimlende formuer, som den ene rigeste procent har tilegnet sig.

I takt med at vi overgiver os til denne økonomificering af verden, svækkes

[1] *Neoliberalismen*: flertydig betegnelse, men her forstået som den politiske ideologi, der ønsker, at den offentlige sektor skal indskrænkes mest muligt til fordel for markedskræfterne og privat initiativ og konkurrence.
[2] *George Monbiot*: (f. 1963), britisk journalist, forfatter og politisk aktivist.
[3] *BNP*: bruttonationalproduktet: den samlede værdi af de varer og tjenester, der produceres i et land i løbet af et år (fratrukket værdien af de varer og tjenester, der bliver brugt i denne produktion).

vores opmærksomhed over for, hvad der er virkelig vigtigt og værdifuldt. Vores fokus drejes væk fra social retfærdighed, bæredygtighed, rig natur, meningsfyldt arbejde, stabilitet og tryghed og over i retning af forrentning, profit, kursgevinster og marginalskat[4].

Det sker uafbrudt og overalt omkring os i takt med, at økonomificeringen infiltrerer vores medier, vores talemåder, det politiske sprog, pædagogikken, arbejdspladserne. Ja selv naturbeskyttelse og miljøspørgsmål bliver i højere og højere grad fremstillet som måder at profitere af naturen på, som noget, der skal give resultater på bundlinjen. Kan det mon betale sig at redde klimaet fra globalt sammenbrud?

Prøv at lytte til en tilfældig radioavis. Nyhedsredaktører og journalister kan ikke berette om en forbedring i behandlingen af en menneskelig lidelse uden at slutte med at forklare, at det vil betyde økonomiske gevinster for sundhedsvæsenet eller arbejdspladserne.

Man kan ikke fortælle om gifttruslerne mod de vilde bier uden at begrunde bekymringen med, at de forsyner gartnere og frugtavlere med gratis tjenesteydelser for millioner af kroner. Man kan ikke fortælle om fordelene ved at blive klogere i uddannelsessystemet uden at skulle understrege, hvor meget mere man kan tjene som veluddannet.

Bankernes og de store virksomheders regnskaber bliver *breaking news*. Hvis antallet af sukkersyge i verden stiger, så er det godt for Novo Nordisk[5], fordi deres aktier stiger. Hvis de amerikanske sundhedsmyndigheder kritiserer Novo Nordisk for ublu priser, så er det ikke så godt, fordi det får aktiekurserne til at falde.

Hele Danmark får at vide, at det er »utilfredsstillende«, når ejere af Mærsk[6]-aktier kun får forrentet deres investeringer med 5 procent. De havde jo en rimelig forventning om at få mindst ti procent i afkast. At Mærsk har bygget sit imperium op på at pumpe mest muligt fossilt brændstof op af undergrunden for bagefter at bruge løs af det på at sejle containere med bl.a. krigsmateriel kloden rundt er ikke så væsentligt, at det fortjener omtale.

De hyggelige og sjove værter på Radio24syv-programmet *Millionærklubben* siger det lige ud: Når man skal investere, er det fuldstændig ligegyldigt, hvad virksomheden producerer, om det er våben, medicin, sprøjtemidler eller vindmøller. Det eneste, der betyder noget, er nøgletallene[7]: egenkapital, omsætning, forrentning, vækst. Det er indskoling i liberalisme og økonomificering forklædt som public service. For vi er jo alle sammen små kapitalister.

Denne økologisk katastrofale og matematisk fornuftstridige forestilling om evig økonomisk vækst, som tilmed er baseret på afbrænding af fossile energikilder, præsenteres systematisk som samfundsmæssig nødvendighed og sund fornuft af økonomer, politikere og mediernes kommentatorer. Samtidig beskrives alle tilløb til en videnskabeligt velfunderet vision om et stabilt, bæredygtigt samfund som søde, men romantiske og verdensfjerne fantasier.

---

[4] *marginalskat*: den forøgede skat, som betales af den øverste del af den personlige indkomst, dvs. når ens indkomst overstiger et vist beløb.
[5] *Novo Nordisk*: dansk medicinalvirksomhed.
[6] *Mærsk*: dansk rederi-, handels- og industrikoncern.
[7] *nøgletallene*: tal, der belyser noget vigtigt, fx angående en virksomhed.

Hvis vores børn og unge har hørt ordentlig efter i skolen og har lært deres pensum inden for potensregning, bæredygtighed, drivhuseffekt og den uretfærdige verdensorden, er de glimrende rustet til at forstå, at denne 'økonomiske nødvendighed' er en illusion, et uansvarligt forsøg på at fortrænge problemerne og skubbe dem over på den næste generation.

Men når forskere og eksperter fra forskellige fagområder den ene gang efter den anden påpeger fejl og mangler i den økonomificerede vækstutopi, reagerer magthaverne rutinemæssigt med at erklære deres ret til at vide og mene noget andet. Eller de giver forskerne mundkurv på. Man fristes til at sige, at liberalisme nu også betyder friheden til at have sin egen sandhed.

Med økonomiske skyklapper dyrker man illusionen om, at man er frigjort fra materiens snærende bånd[8] og naturens begrænsninger. Erfaringen bekræfter tilsyneladende forestillingen om, at med penge kan man alt. Virkeligheden er ikke længere noget, man undersøger, udforsker og indretter sig efter. Det er noget, man planlægger og derefter virkeliggør. I en sådan verden bliver det derfor også meningsløst at spørge, hvad naturen og miljøet kan holde til eller for den sags skyld: Hvad mennesker kan holde til. Det er jo noget, 'vi' kan bestemme over og styre.

Og vi andre, som mener at observere og på vores egen krop mærker at virkeligheden demonstrerer det modsatte, bliver udnævnt til fantaster og fremskridtets og samfundets fjender.

I dette nysprog bliver begreberne vendt på hovedet: Virkelighed bliver til fantasi, og fantasi til virkelighed. Sandhed bliver til løgn og løgn til sandhed.

Den, der ikke er bevidst om, at der foregår en ideologisk manipulation, er i fare for at miste troen på sin egen dømmekraft, sin sunde fornuft og sine egne sanser. Det kan ligesom ensomhed skabe depressioner og åbne for frygten for, at galskaben eller vanviddet er ved at indfinde sig. Det alene kan være nok til, at det sker.

[8] *materiens snærende bånd*: de vilkår, man er underlagt i den fysiske verden.

5. Svava Jakobsdóttir: Svømning

Teksten er fra novellesamlingen Gefið hvort öðru *(1982). Den danske udgave er oversat af Inga Birna Jónsdóttir og bragt i novellesamlingen* Kvinde med spejl *(1986).*
Svava Jakobsdóttir (1930-2004), islandsk forfatter.

En usædvanlig travlhed herskede i hjemmet ladet med en utrolig spænding. Hun sad alene ved køkkenbordet og var fremmed i denne travlhed. Glemt. Hendes mor tog sig ikke af hende, men tilbragte lange tider inde hos bedstemor. Nogle gange hørte hun sin mor gå ind på badeværelset, og selv om hun kom kortvarigt ind i køkkenet igen, så var det blot for at hente en ske eller et glas eller noget medicin i køleskabet, ikke for at sige noget til hende. Mormor var meget syg. Pigen vidste, at far snart kom hjem fra arbejde. Lægen kom også snart.

Hun var i tvivl, om hun skulle gå til svømning eller lade som om, hun havde glemt det. Hun gik aldrig til svømning, uden at hendes mor gennede hende af sted. Der er svømning i dag, plejede hendes mor at sige, og hun havde tidligt vænnet sig til ikke at høre dette. Det var mest effektivt at kaste sig over en bog, overgive sig til tingenes tilstand, ikke at se noget og ikke at høre lyde undtagen derindefra, indtil hendes mor snuppede bogen ud af hænderne på hende og gav hende badedragten med ordren om at komme af sted. Modstand var forgæves. Alligevel gentog hun den samme jammer hver gang: Hun havde ondt i ryggen eller halsen, og så var der al den usunde klor i vandet i svømmehallen. Hun kværnede dette, mens hun langsomt tog jakken og støvlerne på, og holdt ikke op, før hendes mor sagde, at hun skulle være taknemmelig for at få lov til at lære at svømme. Hendes mor havde aldrig lært at svømme, og hun havde ingen argumenter imod denne kendsgerning.

Det var mørkt i køkkenkrogen, men hun tændte ikke lys. Intet kunne høres fra mormors værelse. Måske var mormor døende. Så længe hun kunne huske, havde hun vidst, at den tid ville komme, at nogen ville dø. Denne viden boede i hende og havde et selvstændigt liv, hvor hun ikke kunne styre noget, for den kom altid frem, når hun mindst ventede den i mørket, når hun var ved at falde i søvn. Og nu, da den tid var kommet, at nogen skulle dø, sad hun som lammet, som om den mindste bevægelse kunne fremkalde en uigenkaldelig ulykke. Hun stirrede på salt- og peberkrukkerne, der stod på bordet, som om hun var i færd med for evigt at fæstne deres facon i sin hukommelse. Mon det var undskyldning nok for at droppe svømningen, hvis ens mormor var døende?

Men ingen havde sagt, at hun var døende. Og hun havde ikke turdet spørge. Hun prøvede at viske ud af sit sind, hvad hun for kort tid siden havde set, da hun listede ind i mormors værelse. Mormor havde siddet halvvejs op i sengen og lænet sig op af de mange hovedpuder i ryggen. Hun var så mærkeligt hvid i ansigtet, og pludselig rejste hun hovedet fra puden, øjnene vandrede uroligt rundt i værelset, og en ubrudt strøm af ord kom over hendes læber: Hun måtte ud til jordlodden, høet skulle samles, men se, jeg har hele den vasketøjsbunke, som ikke er skyllet, åh, det er så koldt vandet . . . Men så hørte hun ikke mere, for hendes mor lagde mormoren ned, strøg hendes pande med en fugtig vaskeklud, tyssede på hende,

som om hun var et barn, og sagde, at hun ikke skulle have disse bekymringer, hun var ikke længere tyende østpå på landet. Mormor blev rolig i et stykke tid, så rykkede det pludselig i hende, hun løftede sine krumme hænder med sådan en kraft, at det var, som om hendes krogede fingre rettede sig ud, idet hun kaldte: Jeg skal straks …

Hun listede ud af værelset og syntes hun havde set en helt anden kvinde end mormor, som plejede at sidde i en stol med et tæppe over knæene, så hendes leddegigt ikke blev værre, og som regel med en bog, som hun af og til så op fra, idet hun sagde til familien, når de havde travlt, at åh, hun var en sølle dovenkrop . . .

Pigen skubbede salt- og peberkrukkerne hastigt helt ud til bordkanten, rejste sig pludseligt, hentede sit svømmetøj og gik ud af huset. Hun standsede ude på fortovet og så sig omkring, som om hun ikke forstod, hvordan hun var kommet derhen, begyndte så at bevæge sig i retning af svømmehallen. Hun slæbte fødderne fremad, som om hun ikke endnu havde besluttet, om hun skulle gå videre eller vende om. Jo længere hun nåede frem, desto større blev hendes angst for svømningen: Hun sansede spændingen i sin krop, som om hun allerede var nede i vandet, hvor hun ikke kunne se bunden, men kæmpede rundt og pjaskede med halsen strakt, hovedet hævet op over vandet og munden klemt sammen, og da hun spærrede øjnene vidt op, var målet meget langt væk, hvor svømmelæreren stod med et stopur, hun så ikke kanten på den anden side, der var intet at holde fast i, intet ...

Hun standsede. Hun var nået til hjørnet, og Barongaden strakte sig foran hende. Svømmehallen kunne ses. Måske var det upassende at gå til svømning, hvis ens mormor var døende. Endnu kunne hun vende om. Men måske var hun ikke døende. Hun havde ikke spurgt. Og nu blev hun grebet af den samme følelse, hun havde ved køkkenbordet, da hun ikke vovede at bevæge sig på grund af frygt for, at ulykken skete. Hun besluttede ikke at se bagud.

Med en næsten umenneskelig anstrengelse tømte hun sit sind. Ikke tænke på noget. Benene bragte hende hele vejen til svømmehallen, og kroppen udførte næsten automatisk alle rutinebevægelserne. I hendes hoved var der fuldkommen tavshed. Selv snakken og støjen fra hendes skoleveninder, mens de tog tøjet af i omklædningsrummet, nåede hende ikke. Suset fra bruseren var som et fjernt vandfald. Hun gik langsomt op ad trapperne og talte fliserne, mens hun gik. Så var bassinet foran hende. Hun stod på bassinets kant og så med udtryksløse øjne ud over vandet. Så sprang hun ud i det.

Der gik et lille stykke tid, før hun blev klar over, at hun flød. Hun flød! Hun kunne svømme! Pjaskeriet var unødvendigt. Magien lå i at kunne trække vejret, at trække vejret dybt nok og holde vejret længe nok. Hun fyldtes af en ubeskrivelig glæde. Hun trak vejret dybt, samtidig med at hun lod ansigtet glide ned i vandet, og hun sparkede voldsomt med benene og banede sig vej frem med armene, og så lå hun helt stille og lod sig flyde som en træstamme, indtil der ikke var mere luft i lungerne. Så gentog hun den samme leg. Hver gang prøvede hun at trække vejret dybere og lade sig flyde endnu længere, langsomt og stille. Ikke tage svømmetag, medmindre det var livsnødvendigt. Hele tiden mens hun flød, var hun opmærksom på dybet neden under sig, hun fokuserede sit indre syn på dybet, mens vandet badede hendes legeme, og hun sansede, at hvis hun blot fik lov til at fortsætte på denne måde – kun flyde sammen med vandet – så kunne hun drukne uden at

kæmpe imod. Hvis det skulle ske for hende. Når benene var blevet trætte og armene stive, ville hun ganske roligt glide ned i dybet og være ét med vandet. Uden at kæmpe. Uden at kæmpe mod vandet og døden.

Da fik hun et uventet slag på ryggen. Hun så forskrækket op og mistede al kontrol over svømningen. Hun skimtede svømmelærerens behårede ben på bassinets kant. Med den ene hånd prikkede han til hende med staven, som han havde slået hende med, og i den anden holdt han stopuret. Hun sansede ikke hans råb; rædselsslagen fægtede hun i vandet, sparkede afgrunden fra sig, og da hun så sine fingre rejse sig magtesløst op fra vandet, hørte hun igen sin mormors stemme: Jeg skal straks …

Anvendt materiale (til brug for Copydan):

Thomas Roger Henrichsen og Louise A. Jappe:
Historien om Danmark: Vikingetiden.
DR, 2017.
Uddraget bringes i henhold til aftale mellem Undervisningsministeriet og Copydan.

Jacob Skyggebjerg: *Vi ses på Mars, når klimaet går amok og lokummet eksploderer.*
Tegning: Philip Ytournel.
Politiken den 21. maj 2017.

Klaus Rothstein: *De er vrede*.
Weekendavisen den 16. juni 2017.

Troels Holm: *Neoliberalismens sprog sender os lige lukt i galskaben.*
Information den 16. november 2016.

Svana Jakobsdóttir: *Svømning.*
Kvinde med spejl.
Husets Forlag / S.O.L., 1986.